

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. VI. Potestas principum magna, sed varia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

terpretes, qui è vita excessissent, dum in hominum frequentia palam predicaret, perulenter & importune debacchatus fuerit: & non tanquam Episcopus, sed tanquam sophista & praestigator de se ipso magnifica verba iactitaret.

Ex quibus theatricæ etiam gestulationes, & mores notari possunt.

Itinerarium principum notata.

§. 9. Maxime maiestas imperatoria, & ante regia in itineribus cognoscebatur. Honores varii exhibebantur. Nam sacrificia immolabantur, odoribus viæ implebantur, cerei accendebantur, flores, coronæ, portæ, domus priuata, templa ornabantur, publice conuiuia celebrabantur, pallia expandebantur, omnes occurrebant, deducebant, ferebant, laudabant, dispositis per viam organis caneabant. ita vt tum demum se principes esse cognoscerent, cum regna sua obirent. Sunt exempla apud Curtium libro quinto. Dion. in Seuero, Liuium 32. Plin. ad Traianum in paneg. Appian. lib. 8. belli Gallici. Suet. in Neron. cap. 30. Theod. lib. 5. cap. 34. Soerat. libro sexto, capite vltimo. Claud. de sexto consul. Honorii. & tertio. Sozom. libro octauo. Paul. lib. 30. Herod. lib. 4. & 8.

Hoc ita factum summa prudentia à maioribus opinor, imo plane diuinitus; cum enim maxime interfit Reipublicæ principem non vno loco residere, sed beneficia præsentia suæ exhibere, cunctis populis, à quibus alitur, & colitur, omnibus cum illecebris ad perfectiones incitare conati sunt.

CAP V T VI.

Potestas principum magna, sed varia.

Potestatum lentia debet esse mutatio.

§. 1. VARIAM principum in suos potestatem fuisse constat; optime temperatam ex Monarchia, Democratia & Aristocratia probauit. Hoc maxime prouidendum, vt cum Reipublicæ forma mutatur, consuetorum magistratuum potestas lente, & particulatim, nomina autem tardissime mutantur, donec re ipsa labente, sponte euanescent. Consultissime hoc in Romano imperio factum; tyrannis initio dictatoris nomine grassata est, Sulla sæuiente, deinde Cæsari dictatura data est, sed perpetua. Tertio, nomine Triumuiratus componendæ Reipublicæ proscriptio optimatum primos sustulit. Et imperatores, quamquam omnia possent, vires suas magistratuum minorum appellationibus stabiliebant. Hinc Pontifices maximi, consulesque renuntiabantur, & quod omnium maxime eos tutos reddebat, singulis annis tribunitiæ potestatis titulum renouabant. Ea enim potestate sacrosancti habebantur, & fauorem populi tenebant. Ille enim magistratus populi causa, contra potentiorum ciuium iniurias institutus est.

Regni Christianorum temperata potestas.

Regni & sacerdotum coniunctio.

§. 2. Potestas omnium regum Christianorum non ad modum regum Gentilium, sed Hebræorum constituta est; nam quemadmodum summi pontificis, & summi concilii Sacerdotum auctoritas inuoluta erat, nec regia potentia premebatur. ita quoque imperandum est regi Christiano, vt tamen religionis antistites audiat, & veneretur. Deinde secum ipse perpendat, quanti sit supremi in religione præsidis amicitia, & fauore munitum regnare. Nam hoc concordia vinculo neglecto vehementer omnia turbantur. Inter Henricos & Pontifices, deinde Fredericos, & alios pontifices, quanti mali causa fuerit imperatorum importunitas omnia sibi vindicantium, historia nos edocet. cum enim auctoritate Pontificiæ imperium sit ad Francos à Græcis, ac deinde à Frân-

cis ad Germanos delatum, hinc fit vt in eius gubernatione nonnullæ sint pontificum partes. Nam vt de præsentis statu loquamur; Electores non modo imperiali, sed Pontificiæ etiam auctoritate institutos tradit Nicolaus Bellus de pontificib. discurs. 1.

Ex hac assertione auctoritatis Pontificiæ super Reges; sequitur illud, vt Pontifex in rebus Imperii, multo magis se immiscere queat, vt pote quæ iuris pontificii sunt. Sed quæ Apostolica immediate subiecta. Id autem probatur, quia Gregorius Quintus numerum Electorum instituit, quibus eligendorum Cæsarium facultatem concessit: Et quanquam authentica exempla Bullæ aureæ, quam hac de causa edidit, proferri nequeunt, nihilominus, cum magnum susceperim laborem, vt huiusce rei dilucidam veritatem comperirem, pleræque patentes litteræ cum earum exemplaribus ad manus meas deuenire, quibus antiqui multi Electores expresse fatebantur, suam se auctoritatem summis Pontificibus acceptam referre, quemadmodum in Arce Sancti Angeli in Thesauris, & in tribus libris, quibus titulus: privilegia Imperatorum, videre est, nec non in Bibliotheca Vaticana, vbi exempla sunt desumpta ex iis, quæ in Arce Sancti Angeli custodiuntur. Ex quibus clare patet, Electorum auctoritatem eorumque institutionem à sancta Romana Ecclesia dependere. Quæ vt magis comprobentur in medium assero, pro diuersis temporum occasionibus Electores à diuersis pontificibus eligendi privilegio spoliatos esse, quemadmodum olim Ioannes XXII. id effecit. Sed & Leo X. Ducem Saxonie priuauit: Clemens autem VII. electionem Caroli V. Validam fuisse etiam absque eiusdem Ducis suffragio, sustentauit, atque asseruit, quemadmodum in libro quodam, qui corio rubeo integitur, cernere est, cui libro titulus, Capitulationes principum: & conseruatur in pontificio prompuario. In registris autem Leonis X. & Clementis VII. in Archiuo Camere Apostolicæ hac auctoritas lucidius apparet: nam statim atque Rex Romanorum, vel Imperator electus est, Electores à Pontifice confirmationem petunt, sapiusque, cum Papa consensum non præstitisset, ad nouam electionem deuentum est: quemadmodum in dictis libris, si diligenter attendantur, obseruare est.

Pontificis in imperio partes.

Nollem ego lites inter regnum Christianum, & regale sacerdotium oriri, quæ sæpe populorum claudibus sopitæ sunt; hoc moneo politice prudenterque Imperatorem, & pietatis, & Reipublicæ causa auctoritatem pontificis comiter obseruare oportere. Videantur cætera, & historiae consulantur. Carolus Quintus idem ait, cum à Francisco rege Galliarum ad singulare certamen prouocaretur, respondisse; se sanctæ sedis Apostolicæ filium ac defensorem esse, eidem se iurando obligatum, de se nihil statuere posse.

Imperator filius Ecclesiæ.

Vere & recte Carolus, neque enim tot fata populorum vno ense librari debuerunt, & cædes regis alterutrius maiorum malorum initia dedisset. Verum princeps ille sapientissimus ostendit, quanta sit imperatoris cum sacerdote necessitudo. Quod si summi principis tam est coniuncta, cum Ecclesiæ utilitate salus, erit etiam aliorum regum, & Reipublicarum. Nam singulorum regnorum, vt Britannia, Dania, Polonia, Arogonia, Hungaria, Neapolis propria sunt fœdera. Neque potissimi regum despiciere possunt communem patrem, cui à multis filiis subdia deferuntur.

§. 3. Magna parte in politioribus regnis pendet regnantium potestas, à consilio patriæ, aut statuum patriæ. Cuius magna est contra iniquiores principes utilitas, sed eiusdem multa quoque incommoda, cum moram rebus vtilibus, aut necessariis adfert. Moderatur sua auctoritate principis ingenium; atque efficit, ne si quid principi accidat, sine magistratu sit patria.

Consilia statuum quæ commoda, quæ incommoda habeant.

Summa incommoda, si status concordēs non sint, oriuntur. Ea de re omnes in Germania querimus, & tamen semper, vt querelis locus sit, agimus. Sunt in Germania tres ordines, qui ad consilia

In potentia statuum discordia, & vtilium tardaprovisio.

consilium magnum, seu comitia publica cōueniunt. Electorum, deinde aliorum principum, & comitum, tertio, liberarum ciuitatum. Hinc omnia tarde conficiuntur, & iam tempore multo pene nihil efficitur. Causa est, in conueniendo tarditas, quorundam absentia, legatorum restricta potestas, discordiae multiplices. Primariae nunc quidem sunt in religione, sed pietatis praetextum multi suis cupiditatibus obtendunt: nam reuera principum sunt inter se similitates, & inter principes & reliquam nobilitatem, quae à quibusdam premittitur, cum alioqui soli imperatori, tantquam aulae eius comites, & ministri subesse velint. Maior est inter vrbes liberae, & finitimos principes aemulatio; urbium studia, conatusque eo tendunt, ut libertatem tueantur, principes nonnulli in hoc incumbunt, ut eas sibi reddant obnoxias. Harum in pace sita est felicitas, orto bello in magno sunt discrimine, quia non viribus plerumque, sed legibus libertatem tueantur, cum autem inter arma ciuilia fileant leges, libertas sub ictu stat. Apparuit hoc bello ciuili quod contra Carolum quintum est gestum, in quo ciuitates maximas impensas fecerunt, in honoratam militum societatem sortitae sunt, victor deinde grauissimè multatae sunt. Deteriore conditione futurae si vicissent; nam durante bello principes offenderant, quod minus prompte paterent, & ut nulla offensus fuisset, proemia tamen victoriae solis principibus, velut potentioribus, cessissent. Quo facto, ciuitatibus imperii tutela defuisset, & vicini grauius incubuissent. Itaque victores libertatem non nisi principum beneficio tenuissent. Haec igitur causae sunt, cur tam tarde moueatur imperium; quia in eodem corpore nunquam eadem profunt, cum ab harmonia & legitima humorum temperatura discessum est.

A statibus
bella non
commode
admini-
strantur.

Ciuitates
Germaniae
victae in po-
testate vi-
ctoris, vi-
ctrices in po-
testate so-
ciorum erunt.

Consilia Gal-
licana olim
nobilissima

§. 4. Gallia suos etiam status habet, Ecclesiasticorum, nobilium, plebis. Sunt consilia duo, arcanum & publicum. olim ex tribus statibus Concilium publicum conuocabatur. Erat in eo Concilio summa auctoritas, & tanta integritatis aestimatio, ut ad illud multae etiam externae controuersiae suas deferrent. In eo vero res grauissimae, siue, ut appellant, res status tractabantur; si rex creandus, si abdicandus, si bellum gerendum, pax ineunda, leges ferendae, primariae praefecturae deferendae, principum crimina cognoscenda, dos regis liberis assignanda esset; quin & ratio sumptuum, ac tributorum eo in consilio tractabatur. atque hoc est quod Curiam aut Parlamentum generale vocant. Eo igitur tempore accisa admodum potestas regum Franciae fuit. Verum auctoritatem consilii minuerunt posterius, (Hugoni Capeto hoc tribuunt) erecto parium collegio, qui de principum fortunis, aliisque iudicarent. Addita sunt deinde Parlaementa, verum iam ad priuatum Concilium regni negotia à multo tempore referuntur. Hinc expeditiora sunt consilia. Huiusmodi status etiam in Gallia, Hispania, Anglia, Scotia, aliisque regnis sunt; ad quorum rationem potestatem suam quilibet Princeps facile exiger.

Addito con-
silio alio
prioris au-
toritas mi-
nuitur.

Senatus Ro-
mani aucto-
ritas pro ar-
bitrio impe-
ratoris mu-
tabatur.

§. 5. Statum patriae referebat olim senatus, non qualis erat in libera Republica regnans, sed qualis sub imperatoribus moderatis particeps concilio-
rum, & honorum publicorum. Probus cum talem habuit teste Vopisco, nam ab omnibus appellatorem ad senatum concessit, aliaque quae iam exoleuerant; Factum iterum sub Honorio, Claudian. de Stilicone:

Ordine cum prisco censere bella senatus,

*Neglectum Stilico per tot iam secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent praelia patres.
Decretoque toga felix legionibus iret
Tessera.*

Hoc Stilico, sed non ut Patres Conscriptos honoraret, sed ut auctoritatem imperatoris imminueret, atque hac popularitate sibi, & Eucherio filio parare viam, ad tyrannidem. Tiberius summa simulatione cum rem imperii cupidissime accepisset, nomen diu negauit, custodiam à Senatu petijt, milites Reipublicae, non suos esse dixit, princeps senatus vocauit, collegas optauit, sed haec erant saeva ludibria, quibus sensa nobilium explorabat. Magistratus habebat in honore, non aliter atque stante Republica assurgebatque consulibus: atque quoties eis cenam dabat, ingredientibus ad fores procedebat obuiam, & comitabatur abeuntes.

C A P V T VII.

Reipublica praecipuam curam esse ut idoneis mandet dignitates, & magistratus.

§. 1. De minoribus magistratibus loquor, qui vel à rege, vel senatu in Aristocratia, vel à populo in Politia constituuntur. Quocumque enim loco idonci, & boni viri praeficiuntur salus constat Reipublicae. Maneat hoc certum ac fixum, & nobile regnantium axioma. Meliorem esse Rempublicam in qua princeps malus est, quam ea, in qua amici principis, magistratusque, qui in parte Rempublicam gerunt, mali sunt. Multos enim malos haud facile vnus bonus compescit; malus princeps si bonos habeat administratos, nequitiae instrumentis caret: hoc duntaxat difficile est, ut malo principe, sint boni, & diuturni administrati.

Parum est
principem
esse bonum
si eius mini-
stri sint
mali.

§. 2. Naturalis est, & summa principis obligatio, ut bonos praesides provinciae praeficiat, praetoresque tueatur, atque in officio contineat. Atque ut verbo dicam: Cuius administrati, & magistratus in officio sint. Hoc ipsi imperatores agnouerunt, quorum aliquando peculiaris in deligendo cura fuit. Alexander Imperator praesides nunquam ad beneficium, sed ex iudicio dedit. Oritur illa obligatio ex iure Reipublicae, & priuati cuiusque; quemadmodum enim, si princeps medicum & Chirurgum sumptu ciuitatis constituat, ex iustitia legibus obligatur, ut ne Demonstratos, Marcos, Simones, Menophanes, Capitoes, Phaidones, Socleas, Agelaos, Alexes, Agidas, Zopyros, Charinos, Gennadios, Rhodones, Callignotos, velut pestes viuas, & efficaces ciuibus immittat, qui gloriantur ut ille apud Agathiam Epig.

Principis of-
ficio est, bo-
nos praesides
constituere.

*Καὶ γὰρ ἐγὼ πολλὰς ψυχὰς αἰὶνὰς περὶ αἶψα
Ναμ' ἐγὼ multas animas ad inferos deturbo.*
Sed viros peritos, industrios, fidos, non quos

— οἱ σοφοὶ γὰρ
Βάλλουσιν ἑταῖρους, ἀνθρώπους, καὶ στεφάνους.
Spargunt mitris, floribus atque coronis.

Sic nullo iure possunt populis raptores, & iniquos praeporere. Nam culpam suorum praesidium, nisi ipsi prospiciant, praestare coguntur.

§. 3. Ro-